

C/2023/1419

1.12.2023

Konkluzje Rady w sprawie wkładu kształcenia i szkolenia we wzmacnianie wspólnych wartości europejskich i obywatelstwa demokratycznego

(C/2023/1419)

RADA UNII EUROPEJSKIEJ,

PRZYPOMINAJĄC, że art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej stanowi, że Unia opiera się na takich wartościach, jak: poszanowanie godności osoby ludzkiej, wolność, demokracja, równość, państwo prawne oraz poszanowanie praw człowieka, w tym praw osób należących do mniejszości.

PODKREŚLAJĄC zobowiązanie Unii do propagowania i utrzymywania tych wartości oraz przyczyniania się do ich zachowania i rozwoju, zgodnie z art. 3 ust. 1 i 5 Traktatu o Unii Europejskiej oraz z Kartą praw podstawowych Unii Europejskiej.

PRZYWOŁUJĄC KONTEKST POLITYCZNY przedstawiony w załączniku do niniejszych konkluzji,

UZNAJĄC, że:

1. Wszystkie państwa członkowskie stoją przed wyzwaniami wynikającymi ze skutków zmian gospodarczych, politycznych, społecznych, kulturowych i technologicznych, globalnej migracji i innych źródeł obaw społecznych i polaryzacji politycznej, takich jak utrzymujące się nierówności społeczno-ekonomiczne, wraz ze wzrostem powodujących podziały tendencji nacjonalistycznych, ksenofobii, rasizmu, antysemityzmu, homofobii, bifobii, transfobii, interfobii i nietolerancji ze względu na płeć lub orientację seksualną, nawoływania do nienawiści i radykalizacji postaw prowadzącej do brutalnego ekstremizmu. Do tego dochodzi trudne dziesięciolecie dla Unii Europejskiej, w którym rosły w siłę populistyczne i antyeuropejskie ruchy oraz miał miejsce proces dezintegracji – brexit.
2. Niedawny kryzys światowy, w tym pandemia COVID-19, wywarł również głęboki wpływ na nasze demokratyczne społeczeństwa, stwarzając bezprecedensowe wyzwania dla relacji między państwem a społeczeństwem, wiarygodności informacji, a ostatecznie zdolności instytucji demokratycznych do radzenia sobie z szybko zmieniającymi się potrzebami i wymogami społecznymi. Ma to również wpływ na jakość, równość i sprawiedliwość w kształceniu i szkoleniu.
3. Niczym nieuzasadniona wojna napastnicza Rosji przeciwko Ukrainie i towarzyszący jej stały strumień dezinformacji na dużą skalę stanowi nie tylko atak na Ukrainę, ale także lekceważenie prawa międzynarodowego i uniwersalnych wartości, takich jak pokój, oraz bezpośrednie zagrożenie dla UE jako przestrzeni pokoju, bezpieczeństwa i wolności.
4. Podstawą funkcjonowania naszych otwartych społeczeństw demokratycznych jest debata publiczna, która umożliwia świadomym obywatelom wyrażenie woli i opinii za pośrednictwem wolnych i uczciwych procesów politycznych. Umiejętność korzystania z mediów, bezpieczne, krytyczne i odpowiedzialne korzystanie z technologii cyfrowych w perspektywie ukierunkowanej na człowieka oraz właściwe zrozumienie bieżących wyzwań związanych ze zjawiskiem wprowadzania w błąd i dezinformacji mają zatem zasadnicze znaczenie dla świadomego uczestnictwa w życiu demokratycznym, a ostatecznie dla procesów uczenia się. Także w kontekście zmian w dziedzinie sztucznej inteligencji, wiążących się zarówno z zagrożeniami, jak i szansami, widoczna jest istotna rola tych czynników, które są również kluczowe w zwalczaniu stereotypów i szkodliwych norm.
5. Wyzwania związane ze zrównoważonym rozwojem i zmianą klimatu wymagają sprawiedliwej i inkluzywnej transformacji ekologicznej, a także zaangażowania społeczeństwa jako całości w ten proces oraz zwalczania kontrowersyjnych stanowisk.
6. Wszystkie te wyzwania i zagrożenia mogą mieć konsekwencje, takie jak polaryzacja społeczna, niezadowolenie polityczne i dystans do instytucji demokratycznych i ich procesów partycypacyjnych, co wzbudza coraz większe obawy w społeczeństwach europejskich. Wyzwania pokazują, że istnieje potrzeba dalszej obrony naszych demokracji, i wzmocnienia naszych wspólnych wartości europejskich, o których mowa w art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej. Widać przy tym wartość dodaną, jaką wnosi Unia Europejska w mierzeniu się z tymi wyzwaniami i zagrożeniami oraz znajdowaniu wspólnych rozwiązań.
7. Dążenie do utworzenia europejskiego obszaru edukacji opiera się na wielu kluczowych wartościach i zasadach edukacyjnych, które należy nadal wzmacniać, takich jak jakość, równość, sprawiedliwość, sukces dla wszystkich, włączenie, szacunek i różnorodność ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Rezolucja Rady w sprawie strategicznych ram europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia na rzecz europejskiego obszaru edukacji i w szerszej perspektywie (2021–2030) (Dz.U. C 66 z 26.2.2021, s. 1).

8. W tym kontekście systemy kształcenia i szkolenia muszą nie tylko przewidywać nowe wyzwania, dostosowywać się do nich i odpowiednio na nie reagować, ale także wносить wkład w przyszłość naszych demokracji i przyszłość UE poprzez kształtowanie aktywnych, zaangażowanych i kreatywnych obywateli, którzy są świadomi swoich wspólnych wartości i są w stanie ulepszać swoje środowisko życia. Wspólny europejski zbiór wartości propagowany poprzez kształcenie i szkolenie umożliwia Unii osiągnięcie i utrzymanie pozycji społeczno-gospodarczej, którą cieszy się na świecie.

ODNOTOWUJE:

1. Strategię UE na rzecz młodzieży na lata 2019–2027⁽²⁾, w której podkreślono potrzebę wyposażenia młodych ludzi w niezbędne zasoby, aby mogli stać się aktywnymi obywatelami i inicjatorami pozytywnych zmian inspirowanych wartościami UE i tożsamością europejską⁽³⁾, oraz unijny dialog młodzieżowy, w którym podkreślono potrzebę wzmocnienia kompetencji obywatelskich wśród młodych ludzi i ich poczucia przynależności do społeczeństwa i Unii Europejskiej.
2. Strategię UE na rzecz praw dziecka⁽⁴⁾, w której jednym z priorytetowych obszarów tematycznych jest wzmocnienie pozycji dzieci, aby stały się aktywnymi obywatelami i członkami demokratycznych społeczeństw.
3. Wyniki Konferencji w sprawie przyszłości Europy dotyczące edukacji, w ramach których obywatele zalecili m.in. rozwijanie „dostosowanych do przyszłych wyzwań edukacji i uczenia się przez całe życie w Europie”, koncentrujących się m.in. na „edukacji obywatelskiej na temat procesów demokratycznych, a także unijnych wartościach i historii Europy” oraz „zagwarantowaniu minimalnego poziomu edukacji na temat UE, a zwłaszcza jej procesów demokratycznych, w tym historii integracji europejskiej i obywatelstwa europejskiego”⁽⁵⁾.
4. Rezolucje Parlamentu Europejskiego z 2021 i 2022 r., w których zaproponowano kompleksowy zestaw zaleceń dotyczących odnowionej europejskiej edukacji obywatelskiej i podkreślono wolę propagowania wspólnej tożsamości europejskiej, m.in. poprzez wspólny program akademicki, oraz wolę zdecydowanego włączenia wymiaru europejskiego do edukacji⁽⁶⁾, a także wspólne ramy edukacji obywatelskiej o wymiarze europejskim, w tym uczenia się o wartościach europejskich oraz opracowywania wspólnych materiałów i podejść pedagogicznych⁽⁷⁾.
5. Komunikat Komisji z 18 listopada 2022 r. w sprawie postępów w realizacji europejskiego obszaru edukacji⁽⁸⁾, w którym zachęca się państwa członkowskie, instytucje UE i interesariuszy do wspólnego rozważenia poważnych wyzwań i środków zorientowanych na przyszłość, takich jak „wzmocnienie europejskiej edukacji obywatelskiej”, a także przyjęte przez Komisję strategie Unii równości⁽⁹⁾, w których podkreśla się ważną rolę wysokiej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia jako czynnika umożliwiającego postępy w kierunku Unii równości dla wszystkich, niezależnie od płci, rasy lub pochodzenia etnicznego, religii lub przekonań, niepełnosprawności, wieku lub orientacji seksualnej.

⁽²⁾ Rezolucja Rady Unii Europejskiej i przedstawicieli rządów państw członkowskich zebranych w Radzie w sprawie ram europejskiej współpracy na rzecz młodzieży: strategia Unii Europejskiej na rzecz młodzieży na lata 2019–2027 (Dz.U. C 456 z 18.12.2018, s. 1).

⁽³⁾ W ramach szóstego cyklu usystematyzowanego dialogu pod hasłem „Młodzież w Europie: co dalej?” opracowano jedenaście europejskich celów młodzieżowych: „Łączenie UE z młodzieżą”, „Równość wszystkich płci”, „Włączające społeczeństwa”, „Informowanie i konstruktywny dialog”, „Zdrowie i dobrostan psychiczny”, „Poprawa sytuacji młodzieży wiejskiej”, „Wysokiej jakości zatrudnienie dla wszystkich”, „Wysokiej jakości uczenie się”, „Przestrzeń i uczestnictwo dla wszystkich”, „Zrównoważona, zielona Europa” oraz „Organizacje młodzieżowe i europejskie programy na rzecz młodzieży”.

⁽⁴⁾ COM(2021) 142 final.

⁽⁵⁾ Sprawozdanie z wyników Konferencji w sprawie przyszłości Europy, maj 2022, (propozycje zgromadzenia plenarnego nr 46 i 37).

⁽⁶⁾ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 6 kwietnia 2022 r. w sprawie realizacji działań w zakresie edukacji obywatelskiej (2021/2008(INI)) (Dz.U. C 434 z 15.11.2022, s. 31).

⁽⁷⁾ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 11 listopada 2021 r. w sprawie europejskiego obszaru edukacji: wspólne całościowe podejście (2020/2243(INI)) (Dz.U. C 205 z 20.5.2022, s. 17).

⁽⁸⁾ COM(2022) 700 final.

⁽⁹⁾ W 2020 i 2021 r. przyjęto pięć strategii na rzecz równości, aby poczynić postępy w kierunku Unii równości; są to: strategia na rzecz równouprawnienia płci na lata 2020–2025 (COM(2020) 152 final); strategia na rzecz równości osób LGBTIQ na lata 2020–2025, (COM(2020) 698 final); unijny plan działania przeciwko rasizmowi na lata 2020–2025 (COM(2020) 565 final); unijne ramy strategiczne na rzecz równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów (COM(2020) 620 final); a także strategia na rzecz praw osób z niepełnosprawnościami na lata 2021–2030 (COM(2021) 101 final).

PODKREŚLA kluczową rolę kształcenia i szkolenia w kształtowaniu przyszłości Europy. Działania związane ze strategicznymi priorytetami ustanowionymi w rezolucji Rady w sprawie strategicznych ram europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia na rzecz europejskiego obszaru edukacji i w szerszej perspektywie (2021–2030) obejmują między innymi uwzględnienie europejskiej perspektywy w kształceniu i szkoleniu oraz zapewnienie osobom uczącym się wglądu w to, co oznaczają Europa i Unia w ich codziennym życiu. Oznacza to wzmocnienie krytycznego myślenia i propagowanie kompetencji obywatelskich, międzykulturowych i społecznych, wzajemnego zrozumienia i szacunku, a także poczucia odpowiedzialności za wartości demokratyczne oraz prawa podstawowe i prawa człowieka na wszystkich poziomach i we wszystkich rodzajach kształcenia i szkolenia.

PODKREŚLA, że w kontekście przeglądu śródkresowego europejskiego obszaru edukacji w swojej rezolucji z maja 2023 r. pt. „Europejski obszar edukacji: perspektywa na rok 2025 i dalsze lata” ⁽¹⁰⁾ Rada uznaje, że szczególną uwagę należy poświęcić usprawnieniu nabywania kluczowych kompetencji, aby umożliwić wszystkim europejskim obywatelom pełen rozwój osobisty, społeczny, obywatelski i zawodowy.

ZGADZA SIĘ, ŻE:

1. Edukacja na rzecz obywatelstwa demokratycznego przyczynia się do wzmocnienia odporności Europy w czasach kryzysów oraz szybkich i głębokich zmian, a także musi mieć centralne miejsce w politykach dotyczących kształcenia i szkolenia, ponieważ jest to droga do uczenia się o wspólnych wartościach europejskich i obywatelstwie demokratycznym. Jest to szczególnie istotne nie tylko w kontekście kształcenia i szkolenia, ale również dla całego społeczeństwa, które musi być aktywnie zaangażowane w ten proces. Wszyscy obywatele w UE (w tym osoby nowo przybyłe i osoby ze środowisk migracyjnych) muszą rozwijać niezbędne kompetencje, aby aktywnie i odpowiedzialnie uczestniczyć w życiu naszych społeczeństw.
2. Edukacja na rzecz obywatelstwa demokratycznego powinna opierać się na rozwijaniu kluczowych kompetencji, w tym w wymiarze społecznym, kulturowym i emocjonalnym, a także zdolności do krytycznego myślenia i refleksji. Powinna opierać się na nauczaniu i uczeniu się za pośrednictwem demokracji, o niej i dla niej, a w szczególności na kompetencjach obywatelskich jako zdolności do działania w charakterze odpowiedzialnego obywatela i do pełnego uczestnictwa w życiu obywatelskim i społecznym ⁽¹¹⁾, zarówno w internecie, jak i poza nim, nie tylko na szczeblu lokalnym i krajowym, ale także na szczeblu europejskim i międzynarodowym. W związku z tym edukacja na rzecz obywatelstwa demokratycznego powinna być powiązana z edukacją na rzecz globalnego obywatelstwa i edukacją na rzecz zrównoważonego rozwoju oraz z poszanowaniem praw człowieka jako podstawy demokracji, a wymiar europejski powinien obejmować, między innymi i zgodnie z uwarunkowaniami krajowymi:
  - a) zrozumienie wspólnych wartości europejskich, które leżą u podstaw Unii ⁽¹²⁾;
  - b) znajomość historii integracji europejskiej, UE, jej celów i funkcjonowania jej instytucji, tak aby wszyscy obywatele byli zdolni do refleksji nad jej znaczeniem i jej wartością dodaną oraz mogli aktywnie uczestniczyć w europejskich procesach demokratycznych;
  - c) posiadanie wiedzy, umiejętności i postaw umożliwiających praktyczne i aktywne zaangażowanie w procesy demokratyczne w UE ⁽¹³⁾;
  - d) uwrażliwienie na różnorodność oraz europejską i globalną tożsamość kulturową.
3. Kwestią zasadniczą jest, by propagować wspólne wartości europejskie i obywatelstwo demokratyczne na wszystkich poziomach i we wszystkich rodzajach kształcenia i szkolenia, a także w odniesieniu do osób w każdym wieku. Obejmuje to zbadanie nowych działań w dziedzinie kształcenia i szkolenia na szczeblu krajowym i europejskim oraz wzmocnienie istniejących działań, a także gotowość do współpracy i uzgodnienia, w stosownych przypadkach, wspólnych narzędzi, treści, podejść, definicji i celów, aby odpowiedzieć na potrzeby i oczekiwania obywateli europejskich oraz nadal wносить wkład w projekt europejski i jego obronę przed zagrożeniami wewnętrznymi i zewnętrznymi.

⁽¹⁰⁾ Dz.U. C 185 z 26.5.2023, s. 35.

⁽¹¹⁾ Jak określono w zaleceniu Rady z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz.U. C 189 z 4.6.2018 r., s. 1).

⁽¹²⁾ O czym mowa w art. 2 TUE i Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej.

⁽¹³⁾ Na przykład poprzez europejską inicjatywę obywatelską.

ZWRACA SIĘ DO PAŃSTW CZŁONKOWSKICH, by z należyтым uwzględnieniem autonomii instytucjonalnej i wolności akademickiej oraz zgodnie z uwarunkowaniami krajowymi:

1. WZMOCNIŁY propagowanie wspólnych wartości europejskich i obywatelstwa demokratycznego jako nośników spójności i włączenia ⁽¹⁴⁾ na wszystkich poziomach i we wszystkich rodzajach kształcenia i szkolenia (formalnego, pozaformalnego i nieformalnego) od najmłodszych lat i przez całe życie. W tym celu:
  - a) ZACHĘCAŁY do rozwijania edukacji obywatelskiej, opartej na kompetencjach obywatelskich i innych kompetencjach, w ramach krajowych polityk, strategii i planów w dziedzinie kształcenia i szkolenia, na wszystkich poziomach i we wszystkich rodzajach kształcenia i szkolenia, zwłaszcza w ramach kształcenia obowiązkowego oraz kształcenia i szkolenia zawodowego (VET), a także za pośrednictwem innych instytucji publicznych, takich jak biblioteki.
  - b) POGŁĘBIAŁY zrozumienie UE i wiedzę o niej, zwłaszcza o jej historii, symbolach, celach i funkcjonowaniu, w tym o powiązaniach z procesami demokratycznymi państw członkowskich, a także o najważniejszych kwestiach kształtujących europejskie życie polityczne.
  - c) WSPIERAŁY wzmocnienie pozytywnego i włączającego poczucia tożsamości i przynależności na szczeblu lokalnym, regionalnym, krajowym i unijnym w oparciu o wspólne wartości europejskie.
  - d) PODKREŚLAŁY znaczenie formalnego, pozaformalnego i nieformalnego kształcenia i szkolenia z zakresu kultury, które ma ułatwiać zdobywanie wiedzy zarówno na temat różnorodności społeczeństw europejskich, jak i ich wspólnych wartości i odniesień kulturowych.
  - e) WZMACNIAŁY niezbędne powiązania między edukacją na rzecz wspólnych europejskich wartości i obywatelstwa demokratycznego, z jednej strony, a edukacją na rzecz zrównoważonego rozwoju i edukacją na rzecz obywatelstwa cyfrowego, umożliwiając europejskim osobom uczącym się i obywatelom dostosowanie się do demokratycznych, sprawiedliwych, zrównoważonych i cyfrowych społeczeństw, uczestniczenie w nich oraz aktywne angażowanie się w nie poprzez proces uczenia się przez całe życie.
  - f) Uwzględniając wyzwania społeczne, takie jak bezpieczeństwo cyfrowe i prywatność, cyberprzemoc, dezinformacja, nawoływanie do nienawiści i radykalizacja postaw, ZWIĘKSZAŁY umiejętności sprawnego korzystania z mediów, zwłaszcza w kontekstach cyfrowych i sieciach społecznościowych, ze szczególnym naciskiem na krytyczne myślenie i świadomość etyczną, by umożliwić ludziom podejmowanie świadomych decyzji.
2. WŁĄCZAŁY stałą troskę o zwracanie uwagi na równość i różnorodność w szczególności kontekst nauczania wspólnych wartości europejskich i obywatelstwa demokratycznego. W tym kontekście:
  - a) BUDOWAŁY kulturę włączenia za pomocą mechanizmów służących wykrywaniu możliwej dynamiki wykluczenia, dyskryminacji i przemocy ze względu na takie przyczyny jak pochodzenie, przynależność do mniejszości, niepełnosprawność, płeć, orientacja seksualna lub inne warunki osobiste lub społeczne, oraz podejmowaniu działań przeciwko tym zjawiskom.
  - b) WSPIERAŁY działania ukierunkowane na nowo przybyłych do UE, by ułatwić nabywanie kompetencji obywatelskich, mając na uwadze ich kulturowe ramy pochodzenia oraz, zgodnie z uwarunkowaniami krajowymi, ZACHĘCAŁY do opracowywania materiałów, projektów i procesów edukacyjnych w oparciu o podejście międzykulturowe.
3. WSPIERAŁY wysokiej jakości innowacyjne, sprzyjające uczestnictwu i włączające edukacyjne wytyczne treści, metodyki oraz działania w dziedzinie kształcenia i szkolenia, dostosowane do kontekstu Unii Europejskiej i do specyfiki różnych systemów kształcenia i szkolenia, ułatwiające rozwijanie kompetencji obywatelskich, nabywanie wspólnych wartości europejskich i uczenie się o UE. W związku z powyższym i w stosownych przypadkach:
  - a) UZNAŁY, że współpraca z organizacjami międzynarodowymi może przyczynić się do wzmocnienia rozwoju kompetencji obywatelskich i nabywania wspólnych wartości europejskich. W szczególności, w odniesieniu do Rady Europy, LEPIEJ WYKORZYSTYWAŁY w kontekście UE Kartę edukacji obywatelskiej i edukacji o prawach człowieka oraz ramy odniesienia dla kompetencji sprzyjających kulturze demokratycznej. BRAŁY POD UWAGĘ jej inicjatywy i narzędzia pozwalające propagować demokrację i prawa człowieka oraz pogłębiać wiedzę na temat naszej wspólnej historii europejskiej i świadomość naszej jedności w wielokulturowym wymiarze społeczeństw europejskich ⁽¹⁵⁾.

⁽¹⁴⁾ Zalecenie Rady z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie promowania wspólnych wartości, edukacji włączającej i europejskiego wymiaru nauczania (Dz.U. C 195 z 7.6.2018, s. 1).

⁽¹⁵⁾ W tym kontekście można wziąć pod uwagę istniejące od dawna inicjatywy, takie jak Europejskie Centrum Języków Nowożytnych, lub inicjatywy nowsze, takie jak obserwatorium nauczania historii w Europie.

- b) PROPAGOWAŁY współpracę poprzez wymianę dobrych praktyk między instytucjami kształcenia i szkolenia oraz wszystkimi odpowiednimi podmiotami edukacyjnymi na szczeblu UE w zakresie opracowywania, realizacji i oceny programów nauczania. ROZWAŻYŁY współpracę w zakresie wspólnych treści i podejść.
  - c) WŁĄCZAŁY różne osoby uczące się, tworząc łatwe do czytania i zrozumienia materiały o globalnej dostępności, dostosowując formaty i treści do różnych grup.
  - d) WSPIERAŁY wolontariat oraz działania w zakresie kształcenia i szkolenia pozaformalnego i nieformalnego w rozwijaniu kompetencji związanych z propagowaniem wspólnych wartości, solidarności, zaangażowania społecznego i obywatelstwa demokratycznego. PROPAGOWAŁY uznawanie i aktualizowanie takich doświadczeń kształtujących, na przykład poprzez mikropoświadczenia.
  - e) UŁATWIAŁY stosowanie podejścia cyfrowego i PROPAGOWAŁY generowanie treści informacyjnych, edukacyjnych i komunikacyjnych związanych z obywatelstwem demokratycznym i wspólnymi wartościami europejskimi w formatach dostosowanych do nowych kanałów społeczeństwa informacyjnego i komunikacyjnego.
4. WSPIERAŁY instytucje kształcenia i szkolenia w celu stworzenia odpowiednich warunków umożliwiających praktyczne korzystanie z obywatelstwa i uczestnictwa demokratycznego oraz uczenie się o obywatelstwie i demokratycznym uczestnictwie. W tym celu:
- a) ELIMINOWAŁY wszelkie rodzaje dyskryminacji i segregacji w środowiskach edukacyjnych, tak aby były to bezpieczne i włączające przestrzenie wolne od wszelkiego rodzaju przemocy i zgodne z wartościami pluralizmu, tolerancji, szacunku, sprawiedliwości, solidarności, sprawiedliwości i równouprawnienia płci.
  - b) PROPAGOWAŁY prawo dzieci i młodzieży do bycia wysłuchanymi i pełnego uczestnictwa w życiu społecznym, edukacyjnym, kulturalnym, artystycznym i rekreacyjnym w ich środowisku, aby ułatwić im stopniowe uczenie się aktywnego obywatelstwa.
  - c) ZACHĘCAŁY do angażowania osób uczących się, nauczycieli, trenerów, edukatorów, kadry kierowniczej instytucji kształcenia i szkolenia, rodziców, rodzin i opiekunów w prace organów partycypacyjnych, zarówno formalnych, jak i nieformalnych, oraz we współpracę i wymianę między nimi.
  - d) NADAL PROPAGOWAŁY współpracę między instytucjami szkolnictwa wyższego, szkołami, ośrodkami szkoleniowymi, organizacjami młodzieżowymi, instytucjami kulturalnymi i całą społecznością, jako synergie między formalnym, pozaformalnym i nieformalnym kształceniem i szkoleniem, z zastosowaniem całościowego podejścia ogólnoszkolnego, tak aby wszyscy ich członkowie⁽¹⁶⁾ aktywnie i wspólnie uczestniczyli w nich oraz przyczyniali się do tworzenia pozytywnej, bezpiecznej i godnej zaufania przestrzeni sprzyjającej dobrostanowi osób uczących się, nauczycieli i edukatorów.
  - e) ZAPEWNIŁY odpowiednie wsparcie i zasoby nauczycielom, trenerom, edukatorom, kadry kierowniczej instytucji kształcenia i szkolenia, rodzicom, rodzinom i opiekunom, którzy odgrywają kluczową rolę polegającą na pomaganiu osobom uczącym się w rozwijaniu kompetencji w życiu społecznym i obywatelskim oraz w korzystaniu z obywatelstwa demokratycznego.
  - f) WSPIERAŁY nabywanie kompetencji związanych ze wspólnymi wartościami europejskimi i obywatelstwem demokratycznym w ramach kształcenia oraz ciągłego doskonalenia zawodowego kadry kierowniczej instytucji kształcenia i szkolenia, nauczycieli i trenerów na wszystkich poziomach. ZWIĘKSZYŁY wartość tych doświadczeń kształtujących w przypadku dostępu do zawodu nauczyciela i rozwijania się w tym zawodzie.
  - g) PROPAGOWAŁY demokratyzację i przekształcanie instytucji kształcenia i szkolenia we wzorce do naśladowania, jeśli chodzi o budowanie wartości obywatelskich, poprzez wspieranie zarządzania i uczestnictwa w ramach ich procesów organizacyjnych i zarządczych w oparciu o wspólne wartości europejskie.
5. PROPAGOWAŁY udział instytucji kształcenia i szkolenia, nauczycieli, kadry edukacyjnej i kadry kierowniczej w istniejących instrumentach, programach i inicjatywach na szczeblu europejskim, krajowym, regionalnym i lokalnym, w których priorytetowo traktuje się i usprawnia nauczanie i propagowanie wspólnych wartości europejskich, obywatelstwa demokratycznego, zaangażowania obywatelskiego, wiedzy na temat Unii i jej funkcjonowania oraz aktywnego udziału w procesach demokratycznych. Podobnie WSPIERAŁY lepsze wyeksponowanie i sprawniejsze rozpowszechnianie, a także innowacje i wymianę dobrych praktyk w tych dziedzinach.

⁽¹⁶⁾ W tym kadra kierownicza instytucji kształcenia i szkolenia, nauczyciele, trenerzy i inni pracownicy dydaktyczni, uczniowie, studenci, rodzice, rodziny, opiekunowie prawni i opiekunowie, a także inni interesariusze: służby opieki nad młodzieżą, osoby pracujące z młodzieżą, władze lokalne, organizacje pozarządowe, przedsiębiorstwa, związki zawodowe, wolontariusze itp.

ZWRACA SIĘ DO PAŃSTW CZŁONKOWSKICH I KOMISJI, by zgodnie ze swoimi kompetencjami:

1. NADAWAŁY WIĘKSZE ZNACZENIE edukacji w zakresie wspólnych wartości europejskich i propagowaniu obywatelstwa demokratycznego w programie polityki w dziedzinie kształcenia i szkolenia. W tym celu:
  - a) ROZWAŻYŁY WŁĄCZENIE tego wymiaru jako wzmocniony i bardziej widoczny wymiar do propozycji dotyczących dalszego rozwoju europejskiego obszaru edukacji do 2025 r. oraz drugiego cyklu (lata 2026–2030) strategicznych ram europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia na rzecz europejskiego obszaru edukacji i w szerszej perspektywie (2021–2030).
  - b) NADAL PROPAGOWAŁY rozpowszechnianie i wymianę dobrych praktyk, działań w zakresie partnerskiego uczenia się i informacji na temat środków, które sprzyjają rozwojowi wspólnych wartości, poczucia przynależności do UE i kompetencji obywatelskich oraz poprawiają jakość edukacji obywatelskiej we wszystkich państwach członkowskich, w tym poprzez wykorzystanie technologii cyfrowych. Ciągłe NASILAŁY tworzenie sieci kontaktów, współpracę i badania w celu uzyskania najlepszych dowodów i informacji oraz dzielenia się najlepszymi praktykami edukacyjnymi w tej dziedzinie.
  - c) WZMACNIAŁY synergie i koordynację między politykami w obszarach związanych ze wspólnymi wartościami i obywatelstwem demokratycznym, zwłaszcza skierowanymi do dzieci i młodzieży, by zwiększyć ich wpływ systemowy.
  - d) PROPAGOWAŁY znaczenie uznawania krajowych i transnarodowych doświadczeń, projektów w dziedzinie kształcenia i szkolenia oraz inspirujących postaci związanych ze wspólnymi wartościami europejskimi, obywatelstwem demokratycznym oraz wiedzą na temat Unii Europejskiej i jej procesów demokratycznych, na przykład za pomocą znaków jakości, odznak i innych odpowiednich inicjatyw.
  - e) PROPAGOWAŁY organizację wspólnych i symbolicznych obchodów, konkursów, symulacji i inicjatyw jako sposobu doświadczania demokracji i przybliżenia rzeczywistości Unii Europejskiej społeczności edukacyjnej ⁽¹⁷⁾, zarówno na szczeblu krajowym, jak i europejskim.
2. PROPAGOWAŁY edukację na rzecz obywatelstwa cyfrowego i DALEJ PROWADZIŁY opartą na wartościach transformację cyfrową w kształceniu i szkoleniu poprzez rozwijanie podejść skoncentrowanych na prawach człowieka i cyfrowym humanizmie ⁽¹⁸⁾.
3. WSPIERAŁY interakcję i zrozumienie między wszystkimi obywatelami Europy. W tym celu:
  - a) ZACHĘCAŁY do mobilności, partnerstw i współpracy transnarodowej w ramach całej europejskiej społeczności edukacyjnej – uczniów, studentów, stażystów, nauczycieli, kadry edukacyjnej, wolontariuszy i kadry kierowniczej – na wszystkich poziomach i we wszystkich rodzajach kształcenia i szkolenia. KŁADŁY NACISK NA możliwości, jakie daje mobilność i wymiana, jeśli chodzi o szkolenie na rzecz dialogu międzykulturowego, aktywność obywatelską, propagowanie wspólnych wartości i rozwijanie poczucia przynależności do Unii Europejskiej, a także w kwestii wzmocnienia europejskiego wymiaru edukacji i doświadczania bardziej intensywnego i bezpośredniego bycia Europejczykiem.
  - b) WZMACNIAŁY uczenie się i znajomość języków (w tym języków regionalnych i języków mniejszości) i kultur państw członkowskich, w stosownych przypadkach oraz w kontekście formalnym, pozaformalnym i nieformalnym ⁽¹⁹⁾, by propagować zrozumienie i jedność wszystkich Europejczyków w ich różnorodnych tożsamościach, a także rozwijać kompetencje obywatelskie.
4. WZMACNIAŁY i POGŁĘBIAŁY europejską i międzynarodową współpracę w dziedzinie kształcenia i szkolenia w oparciu o nasze wspólne wartości europejskie oraz kluczowe wartości i zasady edukacyjne określające europejskie systemy kształcenia i szkolenia. W związku z tym:

⁽¹⁷⁾ Np. symulacje negocjacji dla uczniów i studentów organizowane przez instytucje UE, w tym Radę (ConSIMium) i Parlament Europejski (Euroscola i program Parlamentu Europejskiego „Szkoła–Ambasador”), lub inne inicjatywy realizowane we współpracy z państwami członkowskimi (program „Back to School”).

⁽¹⁸⁾ Cyfrowy humanizm oferuje ukierunkowane na człowieka podejście do cyfryzacji i regulacji technologii pionierskich, takich jak sztuczna inteligencja, zapewniając udział człowieka w zautomatyzowanych systemach podejmowania decyzji.

⁽¹⁹⁾ W tym celu warto nadal wspierać stosowanie europejskiego systemu opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie i ocenianie.

- a) Na wszystkich szczeblach i we wszystkich rodzajach kształcenia i szkolenia, w stosownych przypadkach, INSPIROWAŁY SIĘ procesem integracji europejskiej przeprowadzonym w ramach europejskiego obszaru szkolnictwa wyższego oraz europejskiej strategii na rzecz wzmocnienia pozycji instytucji szkolnictwa wyższego ⁽²⁰⁾, – np. sojuszami w ramach inicjatywy „Uniwersytety Europejskie” lub w sektorze kształcenia i szkolenia zawodowego – centrami doskonałości zawodowej, w celu pogłębienia współpracy i postępów na drodze do utworzenia europejskiego obszaru edukacji opartego na naszych wspólnych wartościach europejskich.
- b) NADAL WSPÓŁPRACOWAŁY na rzecz dalszego rozwijania bardziej rygorystycznych systemów zapewniania jakości, by wzmocnić wspólne normy jakości, przejrzystości, uznawania i mobilności w europejskim obszarze edukacji i europejskim obszarze szkolnictwa wyższego, a także by przyczynić się do większej spójności Europy.
- c) NADAL stopniowo ROZSZERZAŁY i WZMACNIAŁY tę współpracę opartą na wartościach nie tylko z partnerami z państw kandydujących, ale również z państwami trzecimi, zwłaszcza państwami objętymi europejską polityką sąsiedztwa, by propagować powiązania i wzmocnić systemy kształcenia, szkolenia i badań naukowych na całym świecie. Wszystko to przyczyni się do pogłębienia wiedzy na temat Unii Europejskiej, propagowania wspólnych wartości Unii i jej państw członkowskich, ułatwienia międzynarodowego dialogu politycznego i dyplomacji europejskiej, a także wspierania rozwoju demokratycznego obywatelstwa.

ZWRACA SIĘ DO KOMISJI, by zgodnie z Traktatami i z należyтым uwzględnieniem zasady pomocniczości i uwarunkowań krajowych:

1. ZWIĘKSZAŁA widoczność edukacji obywatelskiej oraz lepiej eksponowała wkład, jaki sektor kształcenia i szkolenia może wnieść w europejskie inicjatywy i strategię związane ze wzmocnianiem wspólnych wartości europejskich, demokratycznego obywatelstwa i wiedzy na temat UE.
2. We współpracy z państwami członkowskimi, WZMACNIAŁA edukację na rzecz obywatelstwa demokratycznego w grupach roboczych ds. strategicznych ram europejskiego obszaru edukacji, a zwłaszcza w grupie roboczej ds. równości i wartości w kształceniu i szkoleniu, oraz PRIORYTETOWO TRAKTOWAŁA taką edukację.
3. WŁĄCZAŁA edukację na rzecz demokratycznego obywatelstwa i wspólne wartości europejskie do istniejących procesów monitorowania systemów i polityk w dziedzinie kształcenia i szkolenia, unikając przy tym nakładania dodatkowych obciążeń administracyjnych na państwa członkowskie. W tym celu:
  - a) Biorąc pod uwagę porównywalne, już dostępne lub przyszłe, międzynarodowe źródła danych, WYKORZYSTYWAŁA – wiedzę ekspercką stałej grupy ds. wskaźników i benchmarków w celu opracowania ulepszonego podejścia do wskaźników ilościowych i jakościowych w dziedzinie kompetencji obywatelskich w UE, zarówno w odniesieniu do już istniejących, jak i opracowywanych wskaźników.
  - b) UZGLEDNIAŁA monitorowanie rozwoju kompetencji obywatelskich w nadchodzących edycjach Monitora Kształcenia i Szkolenia jako jednej z kluczowych kompetencji w krajowych systemach kształcenia i szkolenia, o ile dostępne są nowe dane i inne dowody, wraz z aktualizacją krajowych środków politycznych.
4. PRZYCZYNIŁA SIĘ do poszerzania wiedzy i wspierania państw członkowskich w dysponowaniu kluczowymi danymi i narzędziami umożliwiającymi refleksję nad ich praktykami edukacyjnymi oraz wyciąganie wniosków i czynienie postępów w zakresie tych praktyk, przy jednoczesnym unikaniu nakładania dodatkowych obciążeń administracyjnych na państwa członkowskie, które mogłyby podjąć decyzję o dobrowolnym udziale w planowanych inicjatywach. W tym celu:
  - a) OPRACOWYWAŁA bardziej porównawcze i oparte na dowodach analizy, sprawozdania i badania, by pogłębiać wiedzę na temat działań podejmowanych w ramach systemów kształcenia i szkolenia na rzecz rozwoju kompetencji obywatelskich i ich wpływu na efekty uczenia się, propagowania wspólnych wartości europejskich, demokratycznego obywatelstwa i wiedzy o UE ⁽²¹⁾. W związku z tym, między innymi:
    - OPRACOWAŁA kompendium licznych inicjatyw i dobrych praktyk, które państwa członkowskie wdrażają w odniesieniu do wszystkich tych tematów, aby uzyskać bardziej kompleksowy ogłęd.
    - OPRACOWAŁA nowe sprawozdanie Eurydice w sprawie obywatelskiego kształcenia i szkolenia w europejskich instytucjach kształcenia i szkolenia.

⁽²⁰⁾ Konkluzje Rady w sprawie europejskiej strategii na rzecz wzmocnienia pozycji instytucji szkolnictwa wyższego z myślą o przyszłości Europy (Dz.U. C 167 z 21.4.2022, s. 9).

⁽²¹⁾ Ostatnie międzynarodowe badanie dotyczące edukacji obywatelskiej przeprowadzone przez Międzynarodowe Towarzystwo Oceny Osiągnięć Szkolnych pochodzi z 2016 r., a ostatnie sprawozdanie Eurydice na temat edukacji obywatelskiej w szkołach europejskich sporządzone przez Komisję – z 2017 r.

- PROPAGOWAŁA konkretne badania i ankiety na szczeblu europejskim, by ocenić poziom wiedzy na temat UE i jej funkcjonowania, poczucie przynależności, aktywne uczestnictwo i wiedzę na temat praw i obowiązków związanych z byciem obywatelem europejskim, łącząc kształcenie i szkolenie między innymi z sektorem młodzieży, kultury i wymiaru sprawiedliwości.
- b) Opierając się na wynikach prac grupy roboczej ds. równości i wartości w kształceniu i szkoleniu, we współpracy z Radą Europy i wykorzystując jako podstawę jej ramy odniesienia dla kompetencji sprzyjających kulturze demokratycznej, ROZWAŻYŁA możliwość OPRACOWANIA konkretnych, uzupełniających ram kompetencji na potrzeby edukacji na rzecz aktywnego i demokratycznego obywatelstwa, dostosowanych do kontekstu UE, dla osób uczących się i edukatorów. Umożliwiłoby to również ocenę kompetencji w podobny sposób jak w innych istniejących ramach UE ⁽²²⁾, z myślą o synergii z nimi.
- c) OPRACOWAŁA wytyczne dotyczące metodyki, treści i szkolenia nauczycieli, by poprawić ofertę i jakość edukacji na rzecz obywatelstwa demokratycznego we wszystkich państwach członkowskich, mające służyć decydentom politycznym jako punkt odniesienia.
- d) PROPAGOWAŁA, jako dobrowolną opcję dla państw członkowskich, opracowanie specjalnych modułów szkoleniowych dotyczących edukacji na rzecz obywatelstwa demokratycznego w UE dla nauczycieli, trenerów i kadry kierowniczej, a także dla decydentów politycznych, które to moduły opierałyby się na wspólnych wartościach europejskich, obywatelstwie demokratycznym, kompetencjach w zakresie obywatelstwa UE i innych powiązanych kompetencjach kluczowych, w szczególności za pośrednictwem odpowiednich programów UE ⁽²³⁾ i platform internetowych, takich jak europejska platforma edukacji szkolnej (ESEP).
5. Jeśli chodzi o program Erasmus+ ⁽²⁴⁾, DALEJ NADAWAŁA IMPULS czwartemu z nadrzędnych priorytetów realizacji programu, „uczestnictwo w życiu demokratycznym, wspólne wartości i zaangażowanie obywatelskie”, a także wiedzy na temat UE i mobilności. W tym celu:
- a) Podczas realizacji tych działań PODKREŚLAŁA potrzebę lepszego zapoznania się z UE, jej celami, procesami demokratycznymi i funkcjonowaniem oraz jej wartością dodaną. W tym celu, między innymi, ROZWAŻYŁA ZASTOSOWANIE narzędzi służących zapewnieniu lepszej wiedzy na temat UE i wspólnych wartości europejskich, przed podjęciem mobilności edukacyjnej lub zawarciem partnerstwa na rzecz współpracy lub w trakcie ich trwania, takich jak moduł edukacyjny dostosowany do wieku i profilu uczestnika. Należy dołożyć należytej staranności, aby unikać tworzenia barier w dostępie do programu.
- b) KŁADŁA NACISK na edukację obywatelską i wspólne wartości europejskie w modułach szkoleniowych i możliwościach uczenia się w ramach inicjatywy akademie nauczycielskie Erasmus+.
- c) NADAL WZMACNIAŁA koordynację, eksponowanie i rozpowszechnianie wszystkich inicjatyw na szczeblu UE przyczyniających się do wzmocnienia wspólnych wartości europejskich i unijnego obywatelstwa demokratycznego, a także do tworzenia prawdziwych sieci interakcji zdolnych do angażowania społeczności sektora kształcenia i szkolenia we wspólną budowę UE, czyli inicjatyw takich jak eTwinning i europejska platforma edukacji szkolnej, ePlatforma na rzecz uczenia się dorosłych w Europie (EPALE), akcje „Jean Monnet”, sojusze w ramach inicjatywy „Uniwersytety Europejskie” lub centra doskonałości zawodowej.
- d) NADAL USUWAŁA bariery biurokratyczne i UŁATWIAŁA uczestnictwo w programie, z uwzględnieniem szczególnych uwarunkowań małych instytucji oraz instytucji na obszarach wiejskich, oddalonych, peryferyjnych i słabiej rozwiniętych i w regionach najbardziej oddalonych lub w środowiskach defaworyzowanych.

⁽²²⁾ Na przykład GreenComp, DigComp, LifeComp i EntreComp.

⁽²³⁾ Na przykład za pośrednictwem programu Erasmus+ i inicjatyw takich jak akademie nauczycielskie Erasmus+.

⁽²⁴⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/817 z dnia 20 maja 2021 r. ustanawiające „Erasmus+”: unijny program na rzecz kształcenia i szkolenia, młodzieży i sportu oraz uchylające rozporządzenie (UE) nr 1288/2013 (Dz.U. L 189 z 28.5.2021, s. 1).

- e) DALEJ ŁĄCZYŁA działania w ramach programu z innymi inicjatywami prowadzonymi w ramach programu „Obywatele, równość, prawa i wartości” (CERV) ⁽²⁵⁾ lub programu „Europejski Korpus Solidarności” ⁽²⁶⁾.
-

⁽²⁵⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/692 z dnia 28 kwietnia 2021 r. ustanawiające program „Obywatele, równość, prawa i wartości” oraz uchylające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1381/2013 i rozporządzenie Rady (UE) nr 390/2014 (Dz.U. L 156 z 5.5.2021, s. 1).

⁽²⁶⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/888 z dnia 20 maja 2021 r. ustanawiające program „Europejski Korpus Solidarności” oraz uchylające rozporządzenia (UE) 2018/1475 i (UE) nr 375/2014 (Dz.U. L 202 z 8.6.2021, s. 32).

ZAŁĄCZNIK

KONTEKST POLITYCZNY

Rada Unii Europejskiej

1. Zalecenie Rady z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz.U. C 189 z 4.6.2018, s. 1).
2. Zalecenie Rady z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie promowania wspólnych wartości, edukacji włączającej i europejskiego wymiaru nauczania (Dz.U. C 195 z 7.6.2018, s. 1).
3. Konkluzje Rady i przedstawicieli rządów państw członkowskich zebranych w Radzie w sprawie wspierania świadomości demokratycznej i demokratycznego zaangażowania młodych ludzi w Europie (Dz.U. C 415 z 1.12.2020, s. 16).
4. Rezolucja Rady w sprawie strategicznych ram europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia na rzecz europejskiego obszaru edukacji i w szerszej perspektywie (2021–2030) (Dz.U. C 66 z 26.2.2021, s. 1).
5. Konkluzje Rady pt. „Sprawiedliwość i włączenie w kształceniu i szkoleniu jako czynniki sprzyjające osiągnięciu sukcesu edukacyjnego przez wszystkich” (Dz.U. C 221 z 10.6.2021, s. 3).
6. Zalecenie Rady z dnia 5 kwietnia 2022 r. w sprawie tworzenia powiązań na rzecz skutecznej europejskiej współpracy w dziedzinie szkolnictwa wyższego (Dz.U. C 160 z 13.4.2022, s. 1).
7. Konkluzje Rady w sprawie europejskiej strategii na rzecz wzmocnienia pozycji instytucji szkolnictwa wyższego z myślą o przyszłości Europy (Dz.U. C 167 z 21.4.2022, s. 9).
8. Konkluzje Rady w sprawie umiejętności i kompetencji na potrzeby transformacji ekologicznej (Dz.U. C 95 z 14.3.2023, s. 3).
9. Rezolucja Rady w sprawie europejskiego obszaru edukacji: perspektywa na rok 2025 i dalsze lata (Dz.U. C 185 z 26.5.2023, s. 35).

Deklaracje ministerialne

10. Deklaracja w sprawie promowania – poprzez edukację – postaw obywatelskich oraz wspólnych wartości, którymi są wolność, tolerancja i niedyskryminacja (Paryż, 17 marca 2015 r.).

Komisja Europejska

11. Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów pt. „Wzmocnienie tożsamości europejskiej dzięki edukacji i kulturze: Wkład Komisji Europejskiej w spotkanie przywódców w Göteborgu w dniu 17 listopada 2017 r. (COM(2017) 673 final).
12. Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów w sprawie utworzenia europejskiego obszaru edukacji do 2025 r. (COM(2020) 625 final).
13. Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów pt. „Postępy w realizacji europejskiego obszaru edukacji” (COM(2022) 700 final).

Parlament Europejski

14. Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 11 listopada 2021 r. w sprawie europejskiego obszaru edukacji: wspólne całościowe podejście (2020/2243(INI)) (Dz.U. C 205 z 20.5.2022, s. 17).
  15. Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 6 kwietnia 2022 r. w sprawie realizacji działań w zakresie edukacji obywatelskiej (2021/2008(INI)) (Dz.U. C 434 z 15.11.2022, s. 31).
-